

Muljeid 2002. aasta novembris Bakuus peetud konverentsilt “Kultuuripärandi ja traditsioonilise pärimuse säilitamine ja kaitsmine globaliseerumisajastul”

Liisa Vesik

2002. aasta lõpul, 7.–9. novembrini peeti Aserbaidžaani pealinnas Bakuus Sorosi Fondi toetusel konverents “Kultuuripärandi ja traditsioonilise pärimuse säilitamine ja kaitsmine globaliseerumisajastul” (*Preservation of Cultural Heritage and Safeguarding of Traditional Knowledge at the Age of Globalization*). Korraldajaks oli *Musiqi Dünyasi* kirjastamiskeskus eesotsas Tariel Mamedoviga. Tariel Mamedov on aserbaidžaani- ja ingliskeelse ajakirja *Musiqi Dünyasi* (leiab aadressil <http://musbook.musigi-dunya.az/index.html>) toimetaja. Et olen Tartus ilmuva ingliskeelse teadusajakirja *Folklore* abitoimetaja, ootasin konverentsi suure huviga.

Üle pikkade aastate oli see esimene üritus, kuhu koondusid muusikaurijad ja folkloristid endise Nõukogude Liidu kunagistest rahvusvabariikidest ja piirkondadest: Venemaa kesksetest uurimiskeskustest, Usbekistanist, Kõrgõzstanist ja Tadžikistanist.

Ettekanded haarasid laia valdkonda ja puudutasid väga erinevaid ja omanäolisi rahvaluuleliike, nende mõistetavaks muutmist ja õpetamist (Fattah Khaligzade, Ramiz Zokhrabov), uue tehnoloogia rakendamist raamatukogunduses ja musikoloogias, elektroonilisi väljaandeid ja nende võimalusi (Tariel Mamedov, Sevelina Kolarova, Sergei Kondratjev, Faradge Gharayev, Zemfira Safarova). Mitmed ettekanded puudutasid oma piirkonna etnomusikoloogias aset leidnud ja aset leidvaid muutusi, sh traditsioonilise muusika seisundit ja selle kasutamist professionaalses muusikas (Raziyya Syrдыbayeva, Kamran Imanov, Camola Akilova). Kõneldi erinevatest rituaalidest ja arutleti globaliseerumisprotsessi üle. Eesti esindajana tutvustasin oma ettekandes erinevaid digitaliseerimispõhimõtteid ja nende rakendamist kultuuriväärtuste säilitamisel, ennekõike aga seda, kuidas digitaliseerimisprojektid aitavad suunata kultuuriväärtusi tagasi nüüdisühiskonda.

Varem kasutati Aserbaidžaanis araabia kirja. Need raidkirjadesga kivid on paarsada aastat meres olnud. Bakuu. Foto Liisa Vesik 2002.

Konverentsi ajal tutvusime Aserbaidžaanis digitaliseerimis- ja konserveerimisprojektidega, e-väljaannete ja CD-dega, mis olid esteetiliselt kaunilt kujundatud ja omanäolised.

Paljude vanade kultuuride keerukaimaid probleeme on lõhe varasema ja tänase keele ning kirja vahel. Oma kiri arenes Aserbaidžaanis alal 9.–7. sajandil enne Kristust. Kui mitte muu, siis vähemalt Nizami nimi ja looming on maailma humanitaarteadlastele tuttavad.

Vana kultuuriala järjepidevust vapustasid tähestike ja kirjaväsi muutmised Nõukogude Liitu kuulumise ajal. 1923. aastani kasutati araabia ja aastatel 1923–1939 ladina tähestikku, kuid 1939. aastast sai kohustuslikuks slaavi tähestik. Praegu on Aserbaidžaanis kasutusel taas ladina tähestik. Vanemaid kirjakultuuri mälestisi avaldatakse uuesti ladina tähestikku kasutades. Seejuures on olulised abilised igasugune digitaalne meedia ja Internet. Just 20. sajandi poliitilised jõuotsused, mis surusid Aserbaidžaanis elanikele peale kiireid tähestike vahetamisi, muutis suhtlemise kirjakultuuri mälestistega raskeks ja soodustas dekulturatsiooni. Seetõttu on omaaegses kuulsas astronoomia, filosoofia ja kirjanduskeeles avaldatu säilitamise kõrval esmatähtis nende lugemise oskus. See eeldab riigi poliitilist tuge ja pikaajalisi pidevaid kultuuriprogramme.

Nüüdseks on koostatud mitmeid klassikaliste tekstide antoloogiasid ja uusväljaandeid CD-formaadis. E-raamatute kujundus on osav segu nüüdisaegsetest ja kultuuriruumile tüüpilistest värvidest ja kujutistest. Järjest rohkem ainetikku on kättesaadav ka Interneti kaudu.

Folkloristid tegelesid 20. sajandil eeposte *Kitabi Dädä Gorgöd* ja *Köroglu* ning eepiliste lugude kogumise, süstematiseerimise ja uurimisega, samuti mütoloogiaga. Aserbaidžaani etnomusikoloogid on seotud mitmete uurimissuundadega, viimasel kümnendil on ilmunud omakeelseid monograafiaid ja kogumikke.

Konverentsi õhkkond oli tõine ja sõbralik, kohvipausid ja õhtud olid täidetud arutelude ja kogemuste vahetamise ning sidemete lõimimisega, mis viimase enam kui kümne aastaga on erinevate riikide ja piirkondade uurijate vahel hääbunud. Et valdavalt suheldi vene keeles, oli see mulle alguses üsna pingutav – sisuliselt oli see esimene võimalus passiivse vene keele oskuse aktiveerimiseks. Elamuslikud olid käigud Bakuu iidsele vanalinna, mis on peitunud tillukesele alale valdavalt 20. sajandi arhitektuuriga tööstuslinna keskel.